

Opmerkelijke rapporten

CAMPHUYSEN C. J., ENSOR K., FURNESS R. W., GARTHE S., HÜPPOP O., LEAPER G., OFFRINGA H. & TASKER M. L. 1993. *Seabirds feeding on discards in winter in the North Sea*. NIOZ-rapport 1993-8. Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee, Texel. 140 p.

Dat veel zeevogels profiteren van de moderne visserij waarbij onverhandelbare vis (*discards*) en snij-afval (*off-fal*) over boord worden gegooid, is reeds lang bekend. Maar welke soorten profiteren hier het meest van en om welke aantallen gaat het daarbij? Zelfs in het bekende rapport *Seabirds in the North Sea* (Tasker et al. 1987) wordt hierover nog maar weinig opgemerkt.

Het is een goede zet van het NIOZ geweest om Kees Camphuysen in de gelegenheid te stellen dit onderwerp aan te pakken. Na het schrijven van het rapport *Scavenging Seabirds behind fishing vessels in the Northeast Atlantic* (NIOZ-rapport 1993-1), waarin de kennis tot nu toe over dit onderwerp werd samengevat, werden initiatieven ontplooid die leidden tot de *International Bottom Trawl Survey* in februari 1993. Hierbij werden in dezelfde periode, verspreid over de gehele Noordzee, vanaf vijf onderzoeksschepen waarnemingen verzameld. De waarnemers, afkomstig uit vrijwel alle Noordzeestaten, kwamen eerst een week op Texel bijeen om daar, aan de wal en op zee, geïnstrueerd te worden over de te volgen werkwijze. In april 1993 kwamen weer naar Texel om het project te evalueren in een workshop. Het mag een bijzondere prestatie worden genoemd dat het rapport nog in 1993 kon verschijnen.

Visserij blijkt vooral van belang te zijn voor Noordse Stormvogel, Jan van Gent, Drieteenmeeuw, Zilvermeeuw, Stormmeeuw en Grote Mantelmeeuw. Terecht wordt opgemerkt dat hieraan in het zomerhalfjaar de Kleine Mantelmeeuw kan worden toegevoegd en dat de Kokmeeuw dichtbij de kust het gehele jaar door een bijzonder talrijke soort achter vissersschepen is. Omdat door de onderzoeksschepen ook gevestigd werd, kon worden berekend bij welke handelingen de vogels het meest werden aangehouden. Door ook de vogeldichtheid te bepalen op de trajecten waarbij niet werd gevestigd, kon worden berekend hoe groot het gebied is waaruit vogels worden aangetrokken. Het blijkt dan te gaan om een gebied met een straal van zeven tot twaalf kilometer! Vanaf alle schepen werden *discard*-experimenten uitgevoerd. Daaruit kwam te voorschijn dat vrijwel al het snij-afval wordt geconsumeerd (vooral door Noordse Stormvogels) en dat ook ruim driekwart van de vissen wordt verzvolgen. Platvissen en benthos (krabben en dergelijke) zijn minder in trek. Verder komen nog allerlei andere zaken aan de orde, zoals de lengte van de geconsumeerde vis en de specifieke wijze van foerageren achter trawlers.

De belangrijkste conclusie uit het rapport is wellicht, dat zo'n twee miljoen zeevogels profiteren van de moderne visserij. Vermindering van de visserij in zijn totaliteit, maar ook een aangepaste bedrijfsvoering waarbij minder vis en snij-afval over boord zal worden gezet, zal de stand van bepaalde soorten negatief beïnvloeden. Bepaald wordt dan ook zulke maatregelen niet schoksgewijs door te voeren. — *Jelle van Dijk*

Osieck E. R. & Hustings F. 1994. *Rode Lijst van bedreigde soorten en blauwe lijst van belangrijke soorten in Nederland*. Techn. Rapport 12, Vogelbescherming Nederland, Zeist. 212 p. ISSN 0924.5103. Prijs f 25,-

De berichten over de treurige toestand van de Nederlandse natuur nemen hand over hand toe. Vogels vormen daarop geen uitzondering. Sinds de vorige Rode Lijst (1985), en zelfs na aanscherping van de criteria, is het aantal opgevoerde soorten op de huidige lijst ruim 80% gestegen. Dat is deels een gevolg van toegenomen kennis, omdat ten minste zeven soorten op de 1985-lijst opgenomen hadden moeten worden, ware het niet dat de toentertijdse kennis ontoereikend was om dat hard te maken. Dat geldt bij de huidige lijst waarschijnlijk ook voor Kneu, Veldleeuwerik, Boerenwaluw en Tortelduif. De geringe inkrimping van het broedareaal van deze soorten in Nederland is, althans uitgedrukt in presentie per atlasblok, geen maatstaf voor de dramatische afname. Het belang van goed onderzoek is daarmee direct duidelijk; alleen met harde cijfers kan iets worden aangetoond. Overigens is dit geen diskwalificatie van de samenstellers; zij moesten immers roeien met de riemen die ze hadden en het onderzoek naar 'algemene' soorten is niet erg populair. Op de Rode Lijst zijn uiteindelijk 56 soorten terechtgekomen, op de Blauwe Lijst 20 (waarvan zeven ook op de Rode Lijst staan). Een triest totaal, dat bovendien slechts de zwartste treurnis van de vogelstand weergeeft. De niet genoemde soorten behoren lang niet alle tot het florerende deel van de Nederlandse vogelbevolking. Sommige soorten lijken me nauwelijks urgent om op een Rode of Blauwe Lijst te zetten: Kuifleeuwerik, Rietzanger en Raaf had ik liever vervangen zien worden door Grote Gele Kwikstaart (hoezo zijn beken geen karakteristiek Nederlands biotoop?), Veldleeuwerik en Boerenwaluw. Dit had gekund indien bij de bepaling van de afname van een soort soortspecifieke criteria waren gehanteerd, in plaats van alle soorten over één kam te scheren (procentuele areaalinkrimping of absolute afnames). Een Veldleeuwerik is immers in Nederland per definitie ruimer verspreid en talrijker dan een Raaf.

Het waarom van opname van soorten op één van beide lijsten is goed gedocumenteerd en kan door iedereen worden nagetrokken aan de hand van de vermelde bronnen. De Blauwe Lijst is toegevoegd om soorten te kunnen opvoeren waarvoor Nederland in internationaal opzicht een belangrijke functie vervult. De lijsten zijn een uitstekende synopsis van de huidige stand van zaken in de Nederlandse vogelwereld. Het rapport vat de literatuur en ongepubliceerde kennis over 1960-92 samen en opmerkelijke omissies kon ik daarbij niet vinden. Het rapport is dan ook veel meer dan alleen een Rode Lijst. Wie snel op de hoogte wil zijn van de ontwikkelingen in de Nederlandse vogelbevolking, heeft hiermee een koopje. De sterk uitgebreide tekst (in vergelijking met de 1985-Lijst) maakt het rapport wat minder overzichtelijk, maar daar staat meer informatie tegenover. Let wel: informatie die de overheid voor een habbekrats in de schoot geworpen krijgt, omdat de bulk van het materiaal

door vrijwilligers in hun eigen tijd en op eigen kosten is verzameld. Het minste wat daar tegenover kan staan, is een krachtadig ingrijpen van diezelfde overheid om Nederland een leefbaarder land voor vogels te maken. Het zal me benieuwen. – Rob G. Bijlsma

GROEN N. M. 1992. *De broedbiologie van de Grutto in relatie tot het beheer van graslanden*. Stichting ter bevordering van het natuurwetenschappelijk onderzoek, Amsterdam.

Dit rapport behandelt niet de gehele broedbiologie van de Grutto, maar beperkt zich tot de verschijnselen broedplaatstrouw en geboorteplaatstrouw, wat op zichzelf interessant genoeg is. Het onderzoek is verricht aan de gruttopopulatie in de Schaalsmeerpolder, waar al vanaf 1984 het overgrote deel van de volwassen vogels individueel gekleurd is. Dit populatie-onderzoek is destijds opgezet door de Directie Beheer Landbouwgronden, in samenwerking met het toenmalige Rijksinstituut voor Natuurbeheer, en werd in eerste instantie uitgevoerd door Joop Buker en Joke Winkelman. Zij hebben een aanvang gemaakt met het opbouwen van een gigantisch databestand van zicht- en controlewaarnemingen. De auteur heeft hier een aantal jaren in meege-draaid en heeft het onderzoek nog lange tijd voortgezet

nadat Buker en Winkelman ermee moesten stoppen. Hun rol had hij in zijn inleiding wat duidelijker naar voren mogen laten komen.

Grutto's blijken ontzettend conservatief te zijn. Als alles goed gaat broeden zij elk jaar met dezelfde partner en elk jaar op dezelfde plek. Maar alles gaat niet altijd goed en het blijkt dat de kans dat een Grutto het eens ergens anders probeert mede bepaald wordt door het feit of hij al dan niet met succes gebroed heeft. Het lijkt heel simpel om dit soort verschijnselen te onderzoeken aan individueel herkenbare beesten, maar er blijken vele addertjes onder het gras te liggen. Wat doet een Grutto bijvoorbeeld als hij succes heeft gehad na een verhuizing? Blijft hij dan trouw aan zijn nieuwe plek, of gaat hij toch terug naar zijn eerste locatie? Veel Grutto's blijken er twee voorkeursplekken op na te houden, die een heel eind uit elkaar kunnen liggen. Daar spelen dan vermoedelijk nog kwaliteitsverschillen tussen plekken doorheen. Daardoor is het vaak moeilijk de logica achter verhuizingen te vinden en zijn er veel uitzonderingen en uitzonderingen op uitzonderingen. Dit alles bemoeilijkt de analyse van het materiaal en het trekken van eenduidige conclusies aanzienlijk. De auteur heeft daar duidelijk mee te kampen gehad. Dit leidt nogal eens tot discrepanties tussen statistische toetsing en interpretatie. Dat laat onverlet dat plaatstrouw een belangrijk element vormt in het leven van de Grutto. En het belang daarvan voor het beheer staat als een paal boven water. — Albert Beintema

VEEL BUITEN IN REGEN OF STORM?

In een Beveruitrusting blijf je warm en droog bij:

- Waterdichte en toch ventilerende jacks en broeken
- Behaaglijke, sterke fleecetruien
- Speciale steungevende rubberlaarzen
- Rugzakken voor zware tochten of dagtourrugzakjes
- Lichtgewicht tenten
- Boeken, landkaarten, reisgidsen, slaapzakken, bergschoenen, fototassen, fietstassen, etc.
- Meer informatie of de katalogus bel dan even 070-3883700

NIUW:
Bever Amsterdam m.i.v. eind
april stadhouderskade 4,
tel.: 020-6843971

BEVER®
ZWERFSPOORT
OUTDOOR INNOVATORS

Den Haag 2521 AB Calandplein 4, Rotterdam 3031 AA
A. de Ruyterweg 33-35, Utrecht 3521 GR Ballijelaan 12,
Arnhem 6811 LS Utrechtsestraat 5, Haarlem 2013 DC
Zijweg 63, Breda 4818 SG Wilhelminastraat 22, Apeldoorn
7311 LA Brinklaan 45, Hilversum 1211 KL Havenstraat 16,
Bever Boek en Kaart 2521 AB Calandplein 4, Steenwijk
Bike & Hike Centre 8332 JE Woldmeentherand 11